

БОЛЕСТ И УМИРАЊЕ ДУШЕ

www.pravoslovo.net

У Цркви често говоримо о човековом паду и смрти која је дошла као последица тог пада. Најпре је дошло до духовне смрти, а за њом је уследила и телесна. Душа је изгубила нестворену благодат Божију, а ум прекинуо везу са Богом и постао помрачен. То помрачење и смрт пренео је и на тело. Према св. Григорију Синајском, човеково тело је створено као нетрулежно и као такво ће бити и васкрснуто, док је душа створена као бестрасна. Будући да између тела и душе, услед њиховог узајамног прожимања и општења, постоји најчвршћа веза, и једно и друго су постали пропадљиви. "Душа је задобила особине страсти или боље речено, демона; уподобивши се бесловесним зверима, тело се потчинило деловању и владавини пропадљивости". Када су душа и тело постали пропадљиви, постали су једна бесловесна и безумна звер, потчињена гневу и пожуди. Тако је, према Св. Писму, човек придружен животињама и постао им сличан (Григорије Синајски, Добротољубље, 4. том, стр. 43). Човекова душа се, након пада, испунила страстима, а његово тело постало је слично зверињем. Човек је обукао "кожну одећу" трулежности и пропадљивости и постао сличан безумним (бесловесним) животињама.

Та болест, ропство, нечистота и умирање душе изврсно су описани у светоотачким списима. Сваки грех је понављање Адамовог греха и ми смо са сваким грехом изложени помрачењу и умирању пале душе. Осврнимо се исцрпије на та пала стања душе.

Када човек ослободи своја чула и када се кроз чула његов ум

излије изван срца, његова душа бива заточена. "Разулареност чула ставља окове на душу". Ово ропство је истоветно помрачењу. Након заласка сунца настаје ноћ. Када се Христос удаљи од душе и када је прекрије помрчина страсти, тада је "духовне звери кидају на комаде" (Теолипт, Добротољубље, 4. том, стр. 6). Човекова душа пада у непрозирну таму и у њему дејствују демони. Човек се нашао у ноћи без месечине.

То такође представља и болест душе. Свети Таласије каже да је болест душе лоша навика, док је њена смрт грех стављен у дејство" (Добротољубље, 2. том, стр. 215). Оболела душа корак по корак напредује ка смрти.

Болест душе је, заправо, њена нечистота. "Нечистота душе је да не дела по природи, јер из тога се у уму рађају страсне помисли" (Св. Максим Исповедник, 400 глава..., стр. 90). Према овом светитељу, нечиста душа је страсна, испуњена помислима, похотљивим и ненависним и мржњом (исто, стр.39).

Свети Исихије Презвитер описује начин на који душа постаје болесна и најзад бива убијена. Бог је душу створио као добру и једноставну, али она "налази задовољство у демонским подстицајима и када је једном преварена, тежи нечему злом као да је добро". На тај начин њене помисли " бивају уплетене у демонске фантазије". Тада душа пристаје на изазов и, на своју несрећу, покушава да, уз помоћ тела, ту грешну маштарију разума претвори у стварно дејство" (Добротољубље, 1. том, стр. 148).

Свети Григорије Палама, наводећи одломке из Светог Писма, као што су речи апостола Павла: Нас, који смо били мртви због грехова, оживи са Христом (Еф.2;5), речи Јована Еванђелисте: Има грех на смрт (1 Јн.5;16) и Христове речи упућене ученицима: Нека мртви уповавају своје мртве (Мт.8;22), каже да је душа, "иако

бесмртна по благодати, када је разуздана и препуштена насладама и неуздржању, жива умрла". Он на тај начин тумачи и речи апостола Павла: Она (удовица) која се одала насладама, жива је умрла (1.Тим.5;6). Иако жива, душа је заправо мртва, будући да не поседује истински живот, а то је благодат Божија (Добротољубље, 4. том, стр. 150). Када су се наши прародитељи удаљили од сећања и созерцавања Бога, када су прекршили његову заповест и приклонили се смртоносном духу сатанином, са њих је свучена "блистава и жива одежа вишњег сјаја и они су, авај, као и сатана такође постали духовно мртви" (исто, стр. 150). Тако се увек дешава. "Када се човек придружи сатани и почне да твори његову вољу, човекова душа умире, јер сатана није само смртни дух, будући да усмрћује и оне који му приступе" (исто).

Душа је мртва онда, када не дела у складу са својом природом. "...Када није здрава, она је мртва иако задржава привид живота... Када, на пример, не мариш за врлину него си лаком и кршиш закон, како ти онда могу рећи да имаш душу? Зато што ходаш? Ходају и бесловесна створења. Зато што једеш и пијеш? То чине и дивље звери. Можда зато што стојиш усправно на две ноге? То ће само потврдити моје уверење да си животиња у људском обличју" (св. Јован Златоусти, 6. беседа на 2. посланицу Коринћанима, Р. Г. 61,439)

У учењу апостола Павла, "мртав" човек се назива "телесним" или "душевним". У својој Посланици Коринћанима пише: Телесни човек (у грчком тексту: ум - дословно: душеван човек) не прима што је од духа Божијега (1.Кор.2;14). Он каже и следеће: Све док је међу вама завист и неслога и раздори, зар нисте телесни (и зар се не владате по човеку (1.Кор.3;3). Према проф. Ј. Романидису, изрази као "душеван", "телесни" и "владате се по човеку" имају исто

значање (Ј. Романидис, Првородни грех, стр. 131, Солун 1970, на грчком). На другом месту у овој својој књизи он пише: "Телесни и душевни човек је целокупан човек, душа и тело, али који не поседује ону енергију Светог Духа која га чини непропадљивим" (исто, стр. 130). "Када човек не следи Светог Духа, бива лишен животворне енергије Божије и постаје душеван" (исто, стр. 131).

ИСЦЕЛЕЊЕ ДУШЕ

Целокупно црквено предање састоји се од исцелења и оживљавања душе умртвљене грехом. Све свете тајне и васцели подвижнички живот Цркве доприносе овом исцелењу. Нико, ко није свестан ове чињенице, није у стању да осети атмосферу православног предања. У ономе што следи видећемо шта чини здравље и оживотворење душе, као и неколико начина да се оно постигне; поред тога, видећемо и како поступа здрава и жива душа.

Здравље душе чине бестрашће и (духовно) знање (св. Таласије, Добротољубље, 2. том, стр. 211). "Душа је савршена онда, када њом овладају врлине" (исто, стр.214). "Она је душа савршена чија се жељна сила у потпуности устремила к Богу" (400 глава., стр. 104). Чиста је "душа која воли Бога" (св. Таласије, Добротољубље, 2. том, стр. 215). Чиста је она "душа која се ослободила од страсти и непрестано се весели божанском љубављу" (св. Максим, 400 глава., стр. 41).

Свети оци такође описују и неколико начина за васкрсавање, оживотворење и исцелење душе. Жалост по Богу или, другачије речено, покајање, прекида чулна задовољства. "Истребљење чулних задовољстава је васкрсавање душе" (св. Таласије, Добротољубље, 2. том, стр. 207). Свети Антоније, велики слуга Божији, каже да

морамо очистити свој разум. "Верујем да разум, када је потпуно очишћен и када је у свом природном стању, може постати прозорљив и видети јасније и даље него демони, јер му "Господ даје откровења" (Исихије Презвитер, Добротољубље, 1. том, стр. 169). Другачије речено, овај свети слуга Божији нам саветује да очистимо свој разум. Примећено је да свако, ко је у стању да свој ум очува чистим од рђавих помисли и разноликих представа, може и своју душу да очува чистом.

Теолит, Митрополит филаделфијски, поучава: "Када спољашњи свет престане да ти одвлачи пажњу и када загосподариш својим унутрашњим помислима, и твој ће се ум пробудити на духовна дела и речи". Као резултат напора да се ум очува чистим и да буде ослобођен расејаности, у нама се појављује ум који је до тада био мртав и неприметан. Због тога Теолит поново саветује: "Престани, дакле, да беседиш са спољашњим (светом) и бори се са унутрашњим помислима док не нађеш место чисте молитве и дом у којем обитава Христос" (Добротољубље, 4. том, стр. 6). Као што ћемо споменути на другом месту, срце је дом у којем обитава Бог. То ћемо открити само онда, када будемо настојали да живимо у безмолвију, када се будемо борили против помисли које владају у нама. Чистота ума има велику важност. Тај метод је једноставан, али разумљив и доноси велику корист човековој души, будући да је чини храмом Светог Духа.

"Душа је здрава онда када се одврати од везаности за безначајне ствари и љубављу се привеже за најбоље" (св. Григорије Палама, Добротољубље, 4. део, стр. 147).

Свети Григорије Палама, тумачећи целокупно предање Православне цркве, каже да смо преступом и грехом изгубили подобије Божије, "али нисмо изгубили образ" и управо стога што

нисмо изгубили образ, у стању смо да васкрснемо душу. Душа, ослобођена везаности за безначајне ствари и љубављу привезана за најбоље, потчињава му се делима и врлинама, примајући од њега просветљење, украшавање и побољшање, послушна је његовим саветима и поукама од којих добија вечни и истински живот" (Добротољубље, 4. том, стр. 147). Када душа постане послушна законима Божијим, постепено почиње да се исцељује, просветљује и да задобија вечни живот.

Осим делатног метода за исцелење душе, св. Никита Ститат нуди још један, а то је метод созерцања. Тамо где постоји љубав према Богу, делање ума и причасност недоступној Светлости "постоји и мир у душевним силама, очишћење ума и настањивање Пресвете Тројице" (Добротољубље, 3. том, стр. 298). Осим напора да се ум очува чистим неопходно је, дакле, и да се ум навикне на унутрашње делање и унутрашњу молитву, да се достигне милосрђе и љубав према Богу а где се настани ова љубав, задобија се мир у душевним силама и очишћење ума.

У другом поглављу ове књиге исцрпније говоримо о томе како се исцељује душа и како се креће сагласно својој природи; тамо описујемо и природно кретање сваког дела душе. Будући да говоримо о исцелењу душе, овде ћемо укратко истаћи неколико чињеница.

Свети Григорије Палама пише да се боримо како бисмо из свог тела искоренили закон греха и на његово место настанили надзирање ума, установљујући на тај начин закон какав доликује сваком делу душе и сваком телесном органу. За чула установљујемо закон самоудржања, а за страствени део душе - закон љубави. Разумни део (душе) усавршавамо одбијајући сваку препреку која омета мисао да се узнесе ка Богу и то називамо трезвеношћу. Ако је

човек самоузддржањем очистио тело, ако је своју вољу и жудњу силом Божије љубави учинио ослоном врлине и ум просветљен молитвом принео Богу, онда он "задобија и у себи види благодат обећану онима што су чистог срца" (Тријаде, 1,2, 2).

Свети Максим саветује сагласно православном предању: "Вољни део своје душе обуздавај љубављу, жељни део исушуј уздржањем, а разумни њен део окриљуј молитвом и светлост твога ума никада неће потамнети" (400 глава., стр. 122)

Савети или лекови не лече болесну душу, не дају живот умртвљеном уму, не очишћују нечисто срце; то чини подвижнички метод Православне цркве, тј. самоузддржање, љубав, молитва и чување ума од сатанских изазова. Ми, према томе, верујемо да је православно предање веома важно за наше доба, јер је то једино што може ослободити човека и исцелити га од потиштености и несигурности какве му доноси смрт душе.

Јеротеј Влахос

Православна психотерапија